

MEISTER SOLNESS

Draamateater

Mehis Pihla, Siret Campbell

MEISTER SOLNESS

2022

kahe osas

lavastaja → MEHIS PIHLA

kunstnik → KRISTJAN SUITS (Tallinna Linnateater)

dramaturg → SIRET CAMPBELL

helilooja ja muusikaline kujundaja → MATIS LEIMA

valguskujundaja → PRIIDU ADLAS

etenduse juht → JOHANNES TAMMSALU

Esietendus 22. oktoobril 2022 suures saalis.

Halvard Solness → TÕNU OJA

Aline Solness → LAINE MÄGI

Ragnar Solness → MÄRTEN METSAVIIR

Hilde Wangel, Solnessi endine õpilane →
KERSTI HEINLOO

Kaja Fosli, Ragnari elukaaslane,
raamatupidaja → HELENA LOTMAN

Herdal, Herdal Ehituse omanik →
GUIDO KANGUR

ELAMISE MEISTER JA ÕPIPOISS

Lavastusest räägivad autor-lavastaja
Mehis Pihla ning peaosatäitja **Tõnu Oja**.

Oja: Mul on väga eredalt meeles Panso „Ehitusmeister Solness” (esietendus 1974 Noorsooteatris). Lavastus meeldis mulle, aga üldse mitte Solnessi pärast. Mulle meeldis, kuidas Mari Lill mängis Hilde Wangelit. Ma olin siis veel lavakas ja käisin seda lavastust palju kordi vaatamas. Õigemini – Mari Lille käisin vaatamas. Tegelane nimega Solness seal lavastuses pigem segas mind. Ma ei saanud aru, miks selline tark ja ilus heleda häälega elu armastav tütarlaps Solnessi-sugusest kinni hoiab. Mind puudutas noore inimese elutahe. Tahe – isegi mitte armastada, vaid olla armastatud. See oli minu noorpõlves selline roll, mis hõlmas kogu inimese elu. See Mari Lille roll saatis mind palju aastaid. Ma panin alles nüüd, aastaid hiljem, seda näidendit üle lugedes tähele, et seal on üks Solnessi-nimeline tegelane ka.

Pihla: Tuleb välja, et tänu Mari Lillele me praegu seda tükki teemegi. Ma olin ka muidugi kuulnud Panso lavastusest ja suuresti tänu Pansole on sellel materjalil mingi maine, et seda lavastavad ja mõistavad ainult vanad mehed. Kui mul tekkis mõte „Solnessi” lavastada, siis ma mainisin seda teatris Mari Lillele ja uurisin ääri-veeri, kas seda kõlbab nooremal inimesel ka teha. Mari ütles täiesti iseenesestmõistetavalt: „Nagu sina ei oleks oma elus mõne naise pärast ühtki torni ehitanud ja siis selle otsa roninud.” Siis ma sain aru, et võib teha küll.

Oja: Tegelikult ei intrigeeri mind see Ibseni Solness. Kui ma seda nüüd üle lugesin, siis see ei olnud üldse selline nagu minu mälestuses. Sel-

line tunne, et Ibsen on selle näidendi vahepeal ümber kirjutanud. Minu mälestuses oli see lugu täiesti teist moodi. Kui ma lavakas käisin, siis meil oli Ibseni kursus ja ma isegi kirjutasin selle näidendi põhjal ühe arvestusliku töö. Ikka mäletasin teisiti. See viib mu mõtted selle peale, kui palju tohib kohtuasjades usaldada tunnistajate ütlusi. Inimeste mälu teeb mälestustega tagantjärele, mida ise tahab. Kummaline on ka see, kuidas midagi juhtub tulevikus ja see muudab ka mälestust minevikus. See motiiv on ka sinu uues Solnessi versioonis sees. Proovis lugemise ajal ma sain aru, kuidas Hilde ja Solness mäletavad nende kunagisest suhtest sootuks erinevaid asju. Nende sees olev tunne muudab reaalse kogemuse ära, tõde me ei saagi teada. Solnessil on meeles see elutahe. See elus olemise, elus kuhugi jõudmise tahe, mis temasse jõudis noore Hilde kaudu. See ongi see tunne, mis mind Solnessi puhul saatnud on. See, mis mind selle materjali puhul võlus.

Pihla: Ma olen ka üritanud seda tunnet enda jaoks arusaadavalt sõnastada. Kõige lähem, milleni ma olen jõudnud, on – ma elan, aga ikka igatsen elu. Mulle tundub, et selles tundes on midagi väga üldinimlikku ja ajatut.

Oja: Aeg on Ibsenist üle käinud selles mõttes, et ta on veidral kombel paljusõnaline. Ta räägib asju palju kordi üle, et lugeja või vaataja aru saaks. Aga tänapäeval on inimestel lugude vastuvõtmise kogemus nii suur, et nad haaravad kõike palju kiiremini.

Pihla: Eks see on ka üks põhjus, miks ümberkirjutus ette sai võetud. Aga mitte ainus. Ma ei plaaninud nii suures mahus muudatusi teha, küll aga tahtsin teha selle näidendi iseendale praeguses ajas mõistetavaks. Et kui jätta kõrvale kõik ajastu konventsioonid (näiteks, et naine sõltus täielikult oma abikaasast), siis mis see inimlik tuum selles näidendis on. Tegelesin hiljaa-

gu Ingmar Bergmaniga ja tema kirjutab ka, et Ibsen on just selles teoses lõpuniminevalt aus. Ma lugesin originaali üle ja üle, katsusin leida prototüüpe elust, näiteid enda ümbert ja lõpuks jäidki mind kummitama mingid teemad, mida ma tahtsin rohkem avada. Tänu sellele saabki meie versioonis palju suurema kaalu näiteks Solnessi abikaasa. Ja siis Solnessi poeg. Ibsen on juba originaali kirjutanud väga suure ja igavikulise teema – põlvkondade vaheline võitlus. Kuidas kogu aeg tulevad uued noored, kes tahavad teha teist moodi, kui seni on tehtud, ja millised valikud siis nende ees seisvale põlvkonnale üldse jäävad. Ibsen teeb seda mainimisi, meie nüüd palju mahukamalt. Kui nii mõtlema hakata – võib-olla pole mul ka selleks ümberkirjutuseks muud põhjust kui noore inimese soov teha teist moodi, nagu ütleb meie näidendis Solness oma pojale.

- 8 Teisalt, mulle tundub, et peategelase Solnessi probleem on iseloomulik kõigile, igas eas inimestele. See iha võtta oma elust maksimumi. Ja teiselt poolt see ilmajäämise hirm, hirm teha valesid valikuid, hirm oma väärtuslikku aega kaotada. See on minu arvates universaalne. **Oja:** Muidugi universaalne. Aga samas ka väga tänase päeva probleem. Inimesed ei ole oma eluga rahul ja kõik teised on süüdi. Solness on püüdnud oma naisega 15 aastat leppida, ja isegi mitte leppida, see on üks omalaadi armastus, mida ta oma naise vastu tunneb. Aga kui ta lõpuks läheb oma naise käest vabadust paluma, siis vallandub see süüdistusena. Vähemalt naisele jääb selline tunne. Tegelikult kurjustab Solness iseendaga, sest ta ei saa enam oma enda eluga hakkama. See on see kurjus, mis meie ümber on valdav. See on see toimetulematu kõigi nende suurte vabadustega, mis meie elus on. Inimesed ei suuda ja ei oska nende vahel valida. Nad tahaks kõigest võtta rohkem

kui võimalik.

See on ikkagi oma eluga mitte toime tulemise lugu. Siin on ka lisaküsimus – kui sa tuled oma eluga toime, siis mis see ikkagi on, millega sa täpselt toime tuled. See ei puutu üldse asjasse, aga see on mulle praegu proovide jooksul kolm korda meelde tulnud. Ibseni puhul ma ei pannud seda üldse tähele. Aga nüüd küll. See, et Solness ehitab torni. See, et ta tuleb kirikuehitajate perest, kus tema isa on kirikuid ehitanud, vana-isa on kirikuid ehitanud. Tema on teist moodi. Tema ei taha enam kirikuid ehitada. Kui üldse midagi, siis pigem ebausukirikuid. Aga selle ebausuga ei oska ka mitte midagi muud ehitada, kui ikka torni.

Ma elasin aastaid Tallinnast ida pool ja sõitsin sealt poolt kesklinna tööle. Ma mäletan, kui Tallinnasse hakkasid kerkima esimesed kõrghooned. Praegune SEB hoone tundus mulle niivõrd groteskne. Elasime ju lõpuks ometi vabas Eestis. Eestlane ehitab endale äärmisel juhul pööningukorruse, aga rohkem maa pealt lahti ta ei irdu. Milleks nüüd need tornid? Rahale? Fallosena mõjus see torn niikuinii, aga veel sellise falloosena, mis ise ka ei küündi. Üles torni tippu jõuab ainult mingisugune traat, mis hoiab kuidagigi seda fallost püsti. Ja seda pidin ma iga hommik nägema. Miks me ei võiks lihtsalt leppida selle maapealse eluga?

Pihla: Ja neid torne tuleb kogu aeg juurde.

Oja: Tuleb. Me oleme miljoni rahvas. Miks meil on miljoni pealinna vaja?

Pihla: Sel suvel oli veel üks veider kokkusattumus – poolte Tallinna kirikute tornid olid remondis. Isegi kui üritasin endale puhkepäeva võtta, kus ma vahelduseks ei mõtle Solnessile, siis Tallinna vahel jalutada ei saanud – kõikjal olid tellingutes kirikud ja automaatselt mõtled torniehitajale. Niguliste ehitust oli muljetavaldav vaadata. Kui sa näed seal tellingute kahekümne

viiendal korrusel torni tipu lähedal inimest töötamas – ta on nii tilluke. Ma saan aru, miks see omal ajal inspireeris Ibsenit. Kuidas nii väike tegelane suudab ehitada midagi nii suurt? Kuidas ta üleüldse suudab midagi nii suurt välja mõelda ja panna sajad inimesed selle nimel tööle? Eks see ehitamise teema on mulle endale lihtsalt hingelähedane.

Oja: Kõigil on ehitamisega tugev isiklik suhe.

Pihla: Just. Meie trupiski – Guido Kanguril oli oma isaga kunagi ehitusettevõtte, Laine Mägi ehitab uut tantsukooli maja. Mina tegelen jooksvalt kogu aeg oma maja renoveerimisega. Ehitamisse läheb tohutu aeg ja energia, mis tuleb alati millegi arvelt. Kogu aeg on küsimus, et mida tegelikult on mõtet ehitada: oma maja, oma karjääri või panustada aeg oma perega koos olemisse ja ehitada suhteid? Sisimas tahaks kõike korraga, aga tasakaalu on võimatu leida.

10

Ilmunud Eesti Draamateatri
publikulehes sügisel 2022

Bjergmester Solness.

Skuespil i tre akter.

af

Henrik Ibsen.

1892.

12

19. septembril 1889 sai Henrik Ibsen (61) Gos-sensassis lähedaseks Emile Bardachiga (19). Ibsen nimetas Emiliat „oma printsessiks”. Ibseni näidendis ehitusmeister Halvard Solness (51) ja Hilde Wangel (12) kohtusid kirikutormi pärjamilisel Lysangeris 1882. Eiffeli torn Pariisis valmis 1890. 1892 ilmus Hilde (22) ehitusmeister Solnessi (61) juurde, et nõuda oma lubatud kuningriiki ja õhulossi, kuna 10 aastat oli täis saanud.

Henrik Ibseni (1828–1906) neli viimast näiden-dit on „**Ehitusmeister Solness**” (1892), „**Väike Eyolf**” (1894), „**John Gabriel Borkman**” (1896) ja „**Kui me surnud ärkame**” (1899).

Kõigis neljas näidendis on ühine see, et neis kä-sitletakse individualistliku hingelaadiga kange-laste probleeme. Ja see pole juhus. Möödunud sajandi lõpul oli populaarne Fr. Nietzsche „aris-tokraatlik radikalism” (G. Brandese termin -A.A.) oma iiliinimeseteooriaga. Öilsa „aadelliku” inimese ideed mõlkusid ka Ibsenil mõttes. Tal oli tarvis võtta oma seisukoht „üliinimese” suhtes, näidata oma „öilsa inimese” erinevusi sellest. Ib-seni „öilis inimene” ei olnud võimuahne valitseja tüüp, vaid vaba ja harmooniline isiksus teiste omasuguste hulgas. Ehitusmeister Solnessi ja eriti John Gabriel Borkmani kaudu ilmneb Ibseni suhtumine „üliinimesesse” kõige eredamalt. Ibseni humanistlik seisukoht jääb ka tema viimastes näidendites muutumatuks: kes püüab teostada ennast teiste arvel, langeb paratamatult oma egoismi ja inimvaenulikkuse ohvriks. Hukkub vana ehitusmeister, „napoleonlik” egoism viib hukatusse John Gabriel Borkmani, võõrdumine tegelikkusest saab saatuslikuks Rubekile. Kõik nad püüavad eesmärgile jõuda n.-ö. Üle laipade ja kannavad selle eest karistust. Ibseni kont-septsiooni järgi asuvad igas inimeses „trollid” – inimloomuse varjatud pahelised jõud, mis tuleb eneses võita; vastasel korral hukkud ise. Ibseni enese elu on andnud talle eriti palju mõtlemisai-net tema loomingu dramaatilises epiloogis „Kui me, surnud, ärkame”. Halastamatult lahkab ta skulptor Rubeki kaudu oma elu, esitades ene-sele aina kaugemale- ja sügavamale ulatuvaid küsimusi: kas oli ikka õige kunsti elule eelistada? Kas kunst on väärt kõiki neid ohvreid, mida ta on nõudnud ja mis on toodud enda ja teiste õnne arvel?

13

Arvo Alase järelsõnast Henrik Ibseni „Näidenditele” (Eesti Raamat, 1982)

„SÜGISBALL”

Mati Unt

Nii pärines arhitekt Maurer täiesti teisest maailmest kui see, mida ta ise kujutas. Ometi ei soojendanud ta endas odavat nostalgiat. Tõsi, ta meenutas sõjajärgseid noorusaastaid teatud liigutusega. Oli asju, mis näisid olevat pöördumatud. Õhk oli puhtam. Hele suvepäike paistis akendesse. Piimaautod sõitsid ringi. Tänavatel rehtsesid kojamehed. Aedades särasid sibulavartel kastepiisad. Suured astrid, lihavad kõrvitsad, kloorilõhnane vesi, hoidised keldririivulitel, globaalne kompromissitus, vanaaegsed karbikesed, usaldusväärsed neoklassitsistlikud hooned, hästilõhnav voodipesu, roheline juustu koonused, viisteist sorti jäätist, kümme sorti õlut.

16 Angerjad, gruusia lauaveinid, Raimond Valgre muusika. Küllap mõtlen sellele tagasi nagu iga mees, kes vananeb, mõtles Maurer.

1977

ARHITEKTUURI SEITSE LAMPI. MÄLU

John Ruskin

Arvan, et kui inimesed elaksid nii, nagu inimestele kohane, siis oleksid nende elamud templid – templid, mida keegi meist ei julge kahjustada, ja mis muudavad meid pühaks, kui meil lubatakse seal elada. Kui igaüks ehitab parema meelega ainult iseendale ja omaenese elupäevad jaoks, peab selle taga olema iseäralik loomuliku kiindumuse nõrgenemine, kummaline tänamatus kõige selle suhtes, mida kodu on meile andnud ja vanemad õpetanud, veider teadlikkus asjaolust, et oleme olnud truudusetud oma auväärsete isade vastu, või et meie eneste elu pole niisugune, et muuta meie eluaset lastele pühaks. Ja ma vaatan neid kahetsusväärseid savist ja lubjast moodustisi, mis meie pealinna ümbruse äratallatud põldudele seentena kerkiavad – neid hõredaid, vankuvaid, vundamendita, puupilbastest ja kunstlikest kividest karpe, neid vormi võtnud tühisuse süngeid ridu, ühtaegu eristamatuid ja kokkukuulumatuid, üksildasi ja ühetaolisi – , vaatan neid mitte üksnes solvatud silmade pealiskaudse vastikustundega, mitte üksnes nukrusega rüvetatud maastiku pärast, vaid raskemeelse eelaimdusega, et meie rahvusliku suuruse juured peavad olema tõsiselt kahjustada saanud, kui nad nii halvasti kodupinnasesse kinnituvad. Aimdusega, et need mugavuseta ja auväärsete elamud annavad märku ulatuslikust ja kiirestilevivast rahulolematusest rahva hulgas; et nad tähistavad aega, mil iga inimese sihiks on pürgida kõrgemasse sfääri kui talle loomukohane, ja igaüks suhtub põlgusega oma senisesse ellu; mil ehitatakse lootuses lah-

17

kuda majadest, mida ehitati, ja elatakse lootuses unustada need elatud aastad; mil enam ei tunta kodust rahu ja heaolu, kodu-religiooni. Oma elu ja olu parandamise eest võitlevat rahutut rahvast täistuubitud üürimajad erinevad beduiinide ja mustlaste telkidest ainult selle poolest, et pole nii avarad ja õhurikkad, ning asuvad looduslikult kehvemas kohas. Nende elanikud ohverdavad vabaduse, ilma et võiksid puhata, ja stabiilsuse, ilma et võiksid endale lubada muutusi.

1894

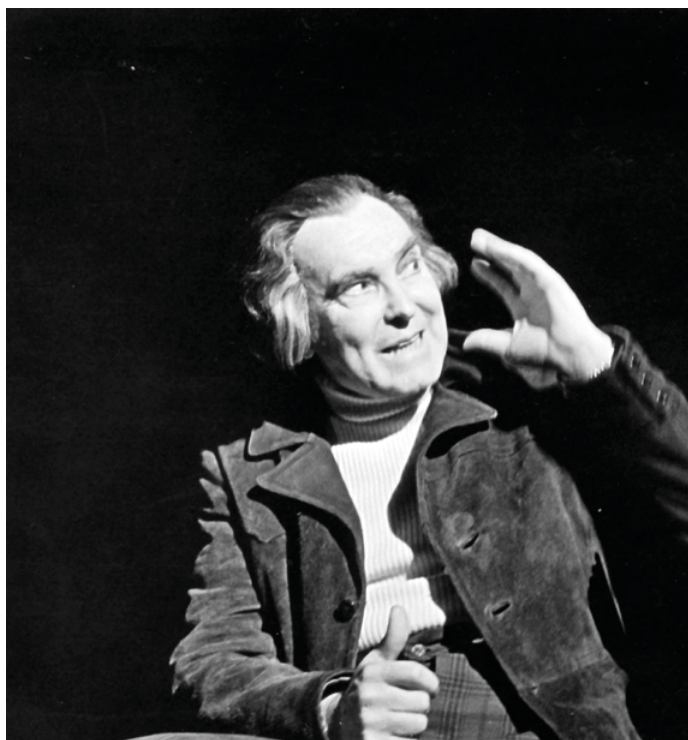
Sarjas „Avatud Eesti raamat”.
Tõlkinud Vaike Vahter, Katre Ligi.
Ilmamaa, 2013

HENRIK IBSENI „EHITUSMEISTER SOLNESSI” LAVASTUSED EESTI TEATRIS:

- Priit Põldroos Tallinna Töölisteatri, 8. veebruar 1940
- Voldemar Panso Noorsooteatri, 7. märts 1974
- Kalju Komissarov Ugalas, 2. oktoober 1994
- Mati Unt Vanemuises, 12. november 2004

18

Solness – Heino Mandri
Hilde – Mari Lill (Noorsooteater, 1974).
Gunnar Vaidla fotod Tallinna Linnateatri arhiivist.

19

MATI UNT

Henrik Ibsen, keda Jan Kott on nimetanud Põhjala Freudiks, tundub esmahetkel olevat väga konstrueeriv *well-made-play*-mees. Ometi on kõigisse tema tükidesse sisse programmeeritud mingi lahendamatu saladus. Sama Kott on öelnud, et Ibseni didaktika on küll lame, kuid ta tükidel on alati kahekordne põhi. Kui autorilt endalt kord küsiti, kes pani „Kummitustes” õieti lastekodu põlema, kas pastor Manders või Engstrand, vastas Ibsen, et nii rasketele küsimustele ei oska tema vastata!

„Ehitusmeister Solness” on ju lugu ... millest? Permanentsest süütundest, mehe hinges peituvast *animast*, generatsioonide vahekorra ja looja eluteest (Ibsen nimetas seda oma kõige isiklikumaks, seega isegi autobiograafiliseks näidendiks). Kuid millestki veel. Abielust, õnnest, ambitsioonist, naishingest mehes, unenäost, elutöö mõttetusest? Kust meie päriselt teame, mida Ibsen mõtles? Kui me väga sageli isegi ei tea, mida me mõtleme?

Lavastaja saatesõnast kavalehel

TRIIN OJARI,

arhitektuuriteadlane

Arhitektuur, see kunstidest piiratuim!, ohkavad muusad. Litsutud kõikide osapoolte vahele, keset norme ja kärpeid, huvisid ja unistusi. Vaba on arhitekt, kes joonistab sahtlisse, ütlevad küünilised. Vabadus küll, aga kelle raha eest?, küsib tellija. Kolemaja, lajatab rahvasuu: vabadus on kaasa toonud enneolematu maitseelageduse ja kakofoonia – kas me seda tahtsimegi? Vabadus on olemas, arvavad arhitektid lootusrikkalt – võimaluses kujundada tulevikku, panna uus ruumiline maailm kokku nii, et elu läheks paremaks. Oleks vaid tarku tellijaid. Mõnevõrra nooremad arhitektid peavad oma vabaduseks hoopiski mitte ehitada, vaid tegeleda olemasolevate ruumidega – hüljatute, ajutiste, märkamatuatega, mida saab kas või korraks ellu äratada. Sest iga sugune uusehitus on planeedile hävitav, taaskasutades päästame, mis päästa annab. Vaba kulgu, tuleb välja, ei taha keegi.

Ajaloost teame, et sajandi eest sündinud moodne arhitektuur tuli koos vabaduselubadusega: vabaplaneeringuline linn, vaba plaaniga maja, vabanemine liigsest mööblist, majapidamistöödest, batsillidest, sotsiaalsest ebavõrdusest. Kas ruum tegi inimese lõpuks vabaks? Ei, sest ruumiline keskkond meie ümber kehtestab alati uued hierarhiad, jääb meid piirama ja elu korraldama, lubama ja keelama. Hea ruum on siis, kui sa kas või korraks neid piire ei taju, unustad argise ja saad hetkeks lendu tõusta.

Sirp, 5. november 2021

pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Märt Päev, Sander Vaus,
Villi Vernik, Mihkel Roolaid
valgusmeistrid Raido Talvend, Triin Suvi
helimeister Matis Leima
grimeerijad Siiri Lauri, Kristel Kärner,
Marit Pruul, Edith Eller, Marii Lotta
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan,
Kaja Edovald, Annely Pahman

kunstnik-kujundaja Külliki Falkenberg
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman,
Inge Vagiström, Jana Volke
drapeerija Enna Jürine
butafoor-dekoraator Lea Ojam, Taivo Mürsepp
tisler Toivo Sakk
tisler-dekoraator Juho Kokamägi
konstruktor Andrus Muuga
elektrik Raivo Valdas
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
valgusala juhataja Priidu Adlas
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
grimmiala juhataja Siiri Lauri
kostüümiala juhataja Piret Tang
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
lavastusjuht Andres Bergström
etendusteenistuse juht Johannes Tammsalu
lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
kavalehe koostaja Ene Paaver
plakati foto autor, plakati ja kavalehe kujundaja,
proovifotode autor Kadri Hallik

kunstiline juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Trupp ja teater tänavad:

Ülar Jegerson ja Igor Ivanov UC Rendist

Peatoetaja

UG INVESTMENTS

Toetajad

Partnerid

KEVIN.MURPHY

kalevspa
hotell & veekeskus

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

